

İŞ SAĞLIĞI ve GÜVENLİĞİ DERSİ 3. HAFTA

1. İş güvenliği hakkının sosyal politika bakımından değerlendirilmesi.
2. İş güvenliği hakkına erişim bakımından İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun değerlendirilmesi.
3. İşverenin işçiyi koruma ve gözetme borcu.
4. Koruma ve gözetme borcunun hukuki niteliği.
5. Koruma ve gözetme borcunun sosyal politika açısından değerlendirilmesi.

SOSYAL POLİTİKA BAĞLAMINDA İŞ GÜVENLİĞİ HAKKI

İş güvenliği hakkı, bağımlı – ücretli çalışmanın ortaya çıkmasından itibaren süre gelen, işçinin sağlığının ve vücut bütünlüğünün korunması olarak tanımlanabilecek bir haktır.

Bu çerçevede işverenin hukuken işçinin sağlığını ve vücut bütünlüğünü koruması, devletin bu konuda gerekli altyapıyı ve hukuki çerçeveyi oluşturması ve işçinin de iş güvenliğine aykırı davranışlarda bulunmaması gerekliliği söz konusudur.

SOSYAL POLİTİKA BAĞLAMINDA İŞ GÜVENLİĞİ HAKKI

Sosyal politika açısından ise iş güvenliği hakkına erişim çok önemlidir.

İş güvenliği hakkına dil, din, ırk, çalışma biçimi, hukuki statü gibi unsurlar gözetilmeksizin bütün çalışanların erişiminin sağlanması gerekmektedir.

Bir hakka erişim bazı sosyal sınıfların tekelinde ise bu hakkın toplumsal bir hak olduğu söylenemez. Örneğin Suriyelilerin istihdam edilmesi halinde iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmaması, bu hakkın var olmadığı anlamına gelir.

SOSYAL POLİTİKA BAĞLAMINDA İŞ GÜVENLİĞİ HAKKI

Tartışma Sorusu: İş güvenliği hakkına Türkiye'de erişim yeterli mi?

Taşeron gibi çalışma biçimleri bu hakka erişimi engelliyor mu?

Kayıt dışı istihdam çalışanın iş güvenliği hakkına erişimini de engelliyor mu?

İŞ GÜVENLİĞİ HAKKINA ERİŞİM BAKIMINDAN 6331 sayılı İSGK

Bu Kanun; kamu ve özel sektöre ait bütün işlere ve işyerlerine, bu işyerlerinin işverenleri ile işveren vekillerine, çırak ve stajyerler de dâhil olmak üzere tüm çalışanlarına faaliyet konularına bakılmaksızın uygulanır.

Öne Çıkan Hususlar:

- Kamu – özel ayrımı yok,
- İşveren – işveren vekili de kapsamda,
- Çırak ve stajyerlerin de dahil olduğu tüm çalışanlara,
- Faaliyet konularına bakılmaksızın.

İŞ GÜVENLİĞİ HAKKINA ERİŞİM BAKIMINDAN 6331 sayılı İSGK

Aşağıda belirtilen faaliyetler ve kişiler hakkında bu Kanun hükümleri uygulanmaz:

- a) Fabrika, bakım merkezi, dikimevi ve benzeri işyerlerindeki hariç Türk Silahlı Kuvvetleri, genel kolluk kuvvetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığının faaliyetleri.
- b) Afet ve acil durum birimlerinin müdahale faaliyetleri.
- c) Ev hizmetleri.
- ç) Çalışan istihdam etmeksizin kendi nam ve hesabına mal ve hizmet üretimi yapanlar.
- d) Hükümlü ve tutuklulara yönelik infaz hizmetleri sırasında, iyileştirme kapsamında yapılan işyurdu, eğitim, güvenlik ve meslek edindirme faaliyetleri
- e) (Ek: 10/9/2014-6552/15 md.; iptal: Anayasa Mahkemesi'nin 14/5/2015 tarihli ve E.: 2014/177, K.: 2015/49 sayılı Kararı ile.)

İŞ GÜVENLİĞİ HAKKINA ERİŞİM BAKIMINDAN 6331 sayılı İSGK

MADDE 3- Avrupa Birliği direktifleri ve ILO Sözleşmeleri tüm sektörler ve tüm çalışanları kapsamına rağmen ülkelere bazı istisnalar getirme hakkını tanımaktadır. Bu nedenle Kanunun istisnası olarak; uygulama dışında kalacak faaliyet alanları ile kendi adına bağımsız çalışanlar bu maddede düzenlenmiştir.

Türk Silahlı Kuvvetleri ve genel kolluk kuvvetleri ile Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığının esas amacı olan kendine özgü faaliyetleri yanında normal hayat ve faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan ve acil müdahaleyi gerektiren durumlar ile toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran doğal, teknolojik veya insan kaynaklı olaylara sivillerin korunması ve/veya kurtarılması amacıyla müdahalelerde esas görevi bulunan çalışanların bu faaliyetleri de Kanunun istisnaları arasında yer almaktadır. Örneğin; maden kazalarında işyerinde özel olarak kurulan tahlisiye ekiplerinin kazalara müdahaleleri bu Kanunun istisnalarından sayılmayacaktır.

İŞ GÜVENLİĞİ HAKKINA ERİŞİM BAKIMINDAN 6331 sayılı İSGK

Anayasa Mahkemesi kapsam maddesindeki «Denizyolu taşımacılığı yapan araçların uluslararası seyrüsefer halleri» istisnayı iptal etmiştir.

Bu ifadeye göre, “Denizyolu taşımacılığı yapan araçların uluslararası seyrüsefer hâlleri”nin 6331 sayılı Kanundan istisna tutulmasının nedeni, uluslararası seyrüsefer hallerinde “tabi oldukları uluslararası sözleşmelerin” uygulanacak olması ve ayrıca ülkemiz armatörlerini iş sağlığı ve güvenliği kapsamında yapılacak harcamalardan muaf tutarak uluslararası rekabette maliyet avantajı sağlanması ile gerekçelendirilmiştir.

İŞ GÜVENLİĞİ HAKKINA ERİŞİM BAKIMINDAN 6331 sayılı İSGK

Anayasanın 5. maddesinde, kişilerin ve toplumun refah ve huzurunu sağlamak, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamak Devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmış; 49. maddesinin ikinci fıkrasında, “Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır.” denilmiş; 56. maddesinin üçüncü fıkrasında ise herkesin hayatını beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak Devlete görev olarak verilmiştir. Uluslararası seyrüsefer yapan deniz araçlarında çalışanların iş sağlığı ve güvenliğinin, bir maliyet unsuru olarak değerlendirilerek uluslararası rekabeti sağlamanın alt bileşeni haline getirilmesi ve uluslararası deniz taşımacılığı yapan iş adamlarınının daha fazla kazanç elde etmeleri için insan hayatının hiçe sayılarak çalışanların iş kazaları ve meslek hastalıklarıyla karşı karşıya bırakılması, Devletin temel amaç ve görevleriyle bağdaşmadığı gibi çalışanları korumak ve herkesin hayatını beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak görevleriyle uyuşmadığından, iptali istenen düzenleme Anayasanın 5., 49. ve 56. maddelerine aykırıdır.

İŞ GÜVENLİĞİ HAKKINA ERİŞİM BAKIMINDAN 6331 sayılı İSGK

Bu itibarla, “Denizyolu taşımacılığı yapan araçların uluslararası seyrüsefer hâlleri”ni 6331 sayılı Kanunun kapsamı dışına çıkararak çalışanların yaşam hakkı ile iş sağlığı ve güvenliği haklarını, uluslararası ticari rekabetin alt bileşeni haline getiren, ticari karlılığı sağlamak için bir maliyet unsuru olarak gören ve böylece uluslararası deniz yolu taşımacılığı yapan girişimcilerin şahsi kazançları uğruna çalışanların yaşam hakkı ile iş sağlığı ve güvenliği haklarını korumasız ve güvencesiz bırakan iptali istenen düzenleme, usulüne göre yürürlüğe konulmuş yukarıda sıralı uluslararası sözleşmelerle bağdaşmadığından, Anayasanın 90. maddesine aykırıdır.

İŞVERENİN İŞÇİYİ KORUMA ve GÖZETME BORCU

İşyerinde iş güvenliğine ilişkin tedbirlerin alınmasını sağlamak, işveren ile işçi arasındaki iş sözleşmesinden kaynaklanan bir borcun ötesinde, işçinin korunması açısından devletin iş hayatına müdahalesini gerektirecek bir görev olarak düşünülmektedir.

Devlet sosyal devlet ilkesi gereği iş sağlığı ve güvenliğini sağlamakla yükümlü tutulmuştur.

Bu konuda gerekli mevzuatı hazırlamak, mevzuatın uygulanması için gerekli teşkilatı kurmak, mevzuata uygunluğu denetlemek ve gerektiğinde idari ve cezai yaptırımlar uygulamak devletin Anayasal görevidir.

İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin düzenlemeler kamu hukuku karakterlidir. Bu çerçevede İSG tedbirlerinin alınması zorunlu kılınmış ve bu tedbirlerin alınmaması halinde yaptırım uygulanması hüküm altına alınmıştır.

SOSYAL DEVLET – İŞ SAĞLIĞI ve GÜVENLİĞI İLİŞKİSİ

Sosyal devlet, vatandaşlarına insan onuruna yakışır hayat standardı seviyesini garanti eden ve bu amacı gerçekleştirmek için toplumsal yapıya müdahale eden kurucu liberal devlettir.

Bireyleri daha fazla özgürleştirebilmek için fırsat eşitliğine sahip olmalarını sağlayan bir devlet.

YAPABİLİRLİK ve ÖZGÜRLÜK

«İşlevselliklerin» kapsamı, iyi beslenme, önlenemez hastalıkları nedeniyle ölmeme, okur yazar olma gibi temel işlevlerden, özsaygı, toplum hayatında yer alma gibi daha karmaşık ve sofistike başarılarla kadar uzanır. İşlevselliklerin farklı şekilde seçilmesi ve ağırlıklandırılması ile farklı yapabilirlik (capability) setleri oluşturulabilir (Sen, 1992, s.5). Yapabilirlik, bir işlevsellikler vektörü setidir, ve her birey için farklıdır. «Yapabilirlik, bir çeşit özgürlüktür; karmaşık (değişik sıralanmış) işlevsellik kombinasyonları arasından kişinin en çok değer verdiği «hayat tarzı»nı seçebileceği bir özgürlük.

FIRSAT EŐİTLİĐİ SAĞLAYAN DEVLET NE DEMEK?

Size Amsterdam'da bisiklet versem, bu bisiklet sürme özgürlüğü de verdiğim anlamına gelir, ama Ankara için aynı şeyi söyleyemem. Yapabilirlik başka bir şey.

YAPABİLİRLİK ve ÖZGÜRLÜK

Araştırma Sorusu:

Amartya Sen'in «özgürlük olarak kalkınma» kavramı çerçevesinde Türkiye'deki gayri safi yurt içi hasıladaki gelişimi değerlendiriniz.

1 sayfa, 350 kelime, 14 Ekim 2019 00:00'a kadar mail atarsanız değerlendirmeye alınacak. Kendi görüşlerinizle ancak Amartya Sen'in kavramlarıyla bir değerlendirme olacak.

MUTLAK HAK – YÜKÜMLÜLÜK KAVRAMLARI

Hukuk tarafından kişiye tanınmış en geniş yetki veren haklardır. Herkese karşı ileri sürülebilir. Kişilik hakkı üzerindeki haklar mutlak haklardır. Mutlak hak sahibi, bu hakkına saldırılmamasını, zarar verilmemesini ve hakkın kapsamına uygun hareket edilmesini herkesten isteyebilir.

Yükümlülük, ihlal edildiği takdirde bazı hukuki yaptırımların getirilmesini gerekli kılan davranıştır. Yükümlülüklerin ihlal edilmesi, sözleşme ya da borç ilişkisi çerçevesinde sorumluluk meydana getirmektedir.

İŞVERENİN İŞÇİYİ KORUMA ve GÖZETME BORCU

İş sağlığı ve güvenliği konusu yalnızca işçi ve işvereni ilgilendirmez. İş sağlığı ve güvenliğinin Anayasal güvence altındaki yaşam hakkı ile olan ilişkisi konuya **devleti de müdahil eder**. Sosyal devlet ilkesi gereği devlet toplumun sağlığı ve güvenliğini sağlamakla yükümlüdür. Bu nedenle iş sağlığı ve güvenliği, karma hukuk olarak ele alınmakta, hatta iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin hükümler kamu hukuku altında ele alınmaktadır.

İŞVERENİN İŞÇİYİ KORUMA ve GÖZETME BORCU

İşverenin işçiyi koruma ve gözetme borcu iş sözleşmesinden ve bu kapsamda özel hukuktan doğan bir yükümlülükken, Anayasa gereği aynı zamanda kamusal bir yükümlülüktür. Bu kapsamda Anayasal bir düzenleme uyarınca işverenin işçiyi koruma ve gözetmesi bir borç olmakla birlikte aynı zamanda bir yükümlülüktür de.

**15 DAKİKA
ARA**

İŞVERENİN İŞÇİYİ KORUMA ve GÖZETME BORCU

İşverenin işçiyi koruma ve gözetme borcunun kapsamı,

İşçinin kişiliğinin korunması

1. Ahlaki değerlerinin korunmasını sağlama,
- 2. İşçinin hayatının ve sağlığının korunması,**
3. İşçinin şeref, haysiyet ve özel yaşamının korunması,
4. İşçinin kişilik değerlerinin bilgisayar verilerine karşı korunması,
5. İşçinin cinsel ve psikolojik tacize karşı korunması,

İŞVERENİN İŞÇİYİ KORUMA ve GÖZETME BORCU

İşveren, Borçlar Kanunu uyarınca işçiyi korumak ve gözetmek zorundadır.

Borçlar Kanunu 417. Madde: İşveren, işyerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması için **gerekli her türlü önlemi almak**, araç ve gereçleri noksansız bulundurmak; işçiler de iş sağlığı ve güvenliği konusunda alınan her türlü önleme uymakla yükümlüdür.

İşverenin yukarıdaki hükümler dâhil, kanuna ve sözleşmeye aykırı davranışı nedeniyle işçinin ölümü, vücut bütünlüğünün zedelenmesi veya kişilik haklarının ihlaline bağlı zararların tazmini, sözleşmeye aykırılıktan doğan sorumluluk hükümlerine tabidir.

İŞVERENİN İŞÇİYİ KORUMA ve GÖZETME BORCU

Tartışma Sorusu: «Gerekli her türlü önlem» nasıl yorumlanmalı?

Kime göre «gerekli her türlü önlem»?

Maden ocaklarında «yaşam odası» kurulması gerekli mi?

«Yaşam odası» her türlü önlem içerisinde değerlendirilmeli mi?

İŞVERENİN İŞÇİYİ KORUMA ve GÖZETME BORCU

İşin mahiyeti ve somut iş ilişkisinin özellikleri yönünden hakkaniyete uygun olarak kendisinden beklenen önlemleri alması gerekir.

Böyle bir sınırın çizilmesiyle, bir taraftan işçinin yaşamı, beden bütünlüğü ve sağlığı, diğer yandan ise, işverenin uyması gereken önlem alma yükümlülüğünün yol açacağı mali külfetten oluşan birbirine ters iki menfaatin bağdaştırılması amaçlanmaktadır.

HAKKANİYET – GEREKLİ OLAN KAVRAMLARI

Beden ve ruh bütünlüğünü bozacak her türlü tehlike karşısında tedbirde «hakkaniyet» esası, iş sağlığı ve güvenliğini sosyal hak olmaktan çıkartmaktadır.

İşverenin ekonomik güçlüğü, tedbirdeki eksikliği makul göstermektedir.

Tedbirlerin objektifleştirilmesi gerekliliği doğmuş ve «hakkaniyet» yerine «gerekli olan» ölçüsüne geçiş yapılmıştır.

Gerekli olanın içini doldurmak uygulamaya, teknik gelişmeye ve yargı içtihatlarına kalmaktadır.

HAKKANİYET – GEREKLİ OLAN KAVRAMLARI

Tartışma Sorusu:

Hakkaniyet ve gerekli olan kavramları arasındaki farklılıklar nelerdir?

Bu farklılıkların en önemli noktası nedir?

Bu farklılıkların iş sağlığı ve güvenliği açısından önemi nedir?

İŞVERENİN İŞÇİYİ KORUMA ve GÖZETME BORCU

İş sağlığı ve güvenliğinin işverenlerin iş sözleşmesinden ve Borçlar Kanunundan ve İSVGK'dan doğan gözetme borcu kapsamında sınırlı görülmesi, Anayasadaki yaşama hakkının güvencesi olarak iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması yeterli olamaz. Bu nedenle iş sağlığı ve güvenliğinin özel hukuk kapsamında bir içerik ile sınırlı olması kabul edilmez. **İş sağlığı ve güvenliğine mutlak emredici kurallarla müdahale edilmesi, resmi denetim ve ceza yaptırımlarıyla desteklenmesi gerekir.**

İŞVERENİN GEREKLİ TEDBİRLERİ ALMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

İşveren, çalışanların işle ilgili sağlık ve güvenliğini sağlamakla yükümlü olup bu çerçevede;

- a) Mesleki risklerin önlenmesi, eğitim ve bilgi verilmesi dâhil her türlü tedbirin alınması, organizasyonun yapılması, gerekli araç ve gereçlerin sağlanması, sağlık ve güvenlik tedbirlerinin değişen şartlara uygun hale getirilmesi ve mevcut durumun iyileştirilmesi için çalışmalar yapar.
- b) İşyerinde alınan iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyulup uyulmadığını izler, denetler ve uygunsuzlukların giderilmesini sağlar.

İŞVERENİN GEREKLİ TEDBİRLERİ ALMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

- d) Risk değerlendirmesi yapar veya yaptırır.
- e) Çalışana görev verirken, çalışanın sağlık ve güvenlik yönünden işe uygunluğunu göz önüne alır.
- f) Yeterli bilgi ve talimat verilenler dışındaki çalışanların hayati ve özel tehlike bulunan yerlere girmemesi için gerekli tedbirleri alır.

İŞVERENİN İŞÇİYİ KORUMA ve GÖZETME BORCUNUN SOSYAL POLİTİKA AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tartışma Sorusu: Sosyal politika açısından işverenin işçiyi koruma ve gözetmesinin ne önemi olabilir?

Koruma ve gözetme hukuki bir borç, neden sosyal politikayı ilgilendirsin ki?

Sosyal politikayı ilgilendiriyorsa hangi noktadan bu ilgi doğuyor?